

ELŐSEGÍTI-E A KIEGÉSZÍTŐ MELLÉKLET A DÖNTÉSHOZATALT?

DOES THE NOTES TO THE FINANCIAL STATEMENT HELP WITH DECISION-MAKING?

Kerezsi Dóra ¹

¹ Kontrolling Tanszék, Számviteli és Pénzügyi Intézet, Gazdaságtudományi Kar, Debreceni Egyetem, Magyarország

Kulcsszavak:

tájékoztatás,
döntéshozatal,
kiegészítő melléklet,
kérdőíves felmérés

Keywords:

information,
decision-making,
notes to the financial statement,
questionnaire survey

Összefoglalás

Az elérhető információk befolyásolják a döntéseket, a nem megfelelően válogatott, hiányos, torz információk félrevezető képet adhatnak, s rossz döntésekhez vezethetnek. Egy vállalat külső piaci szereplőjéről első körben a számviteli beszámolójából nyert adatokon keresztül juthat döntéstámogató információhoz. Ebből kifolyólag a kiegészítő melléklet, melynek célja a vállalkozás megbízható és valós vagyoni, pénzügyi és jövedelmezőségi helyzetének biztosítása, az egyik fő információforrások közé tartozik. Kutatási célom volt felmérni, hogy a vállalkozások vezetőit illetve gazdasági szakembereit milyen mértékben támogatják a partnervállalkozásaik kiegészítő mellékleteiből származó információk.

Abstract

Available information influences decisions; improperly selected, incomplete, distorted information might provide a misleading picture and lead to bad decisions. Businesses can obtain decision support information about their external market actors primarily through data obtained from their annual statement. Consequently, the notes to the financial statement, which is intended to ensure the sound and real financial and profitability position of the enterprise, is one of the main sources of information. The research goal was to assess the extent to which business managers and economic professionals are supported by information from the notes of their partner companies.

1. Bevezetés

A vállalati célok elérése érdekében a megfelelő információáramlás elengedhetetlen. Ebben játszik fontos szerepet a controlling, amely igen összetett információs rendszerével elsősorban a szervezet belső irányítására, igényeire fókuszál. Ahhoz, hogy az egyes feladatait megfelelően el tudja látni, szüksége van a szervezet többi területével az együttműködésre. Emellett befolyásoló tényezőként hathat a külső környezet, vezetés stílusa, információfeldolgozás útja, de akár a tevékenység bonyolultsága is [1]. A vállalati controlling

rendszernek nagy szerepe van az információk előállításában és ezáltal a döntéshozatal támogatásában [2].

Külföldi szakirodalmak közül találunk olyan tanulmányt, amely rávilágít annak a fontosságára, hogy az operatív controlling a jelenre és a közeljövőre összpontosít. A jövő szempontját a tervezési horizont határozza meg, amely rövid és hosszú távú eredményekre összpontosít. A controlling legfontosabb feladatai közé tartozik tehát a nyereségtervezés- és ellenőrzés rendszerének kialakítása, valamint a szükséges információ biztosítása a célok megvalósításához [3].

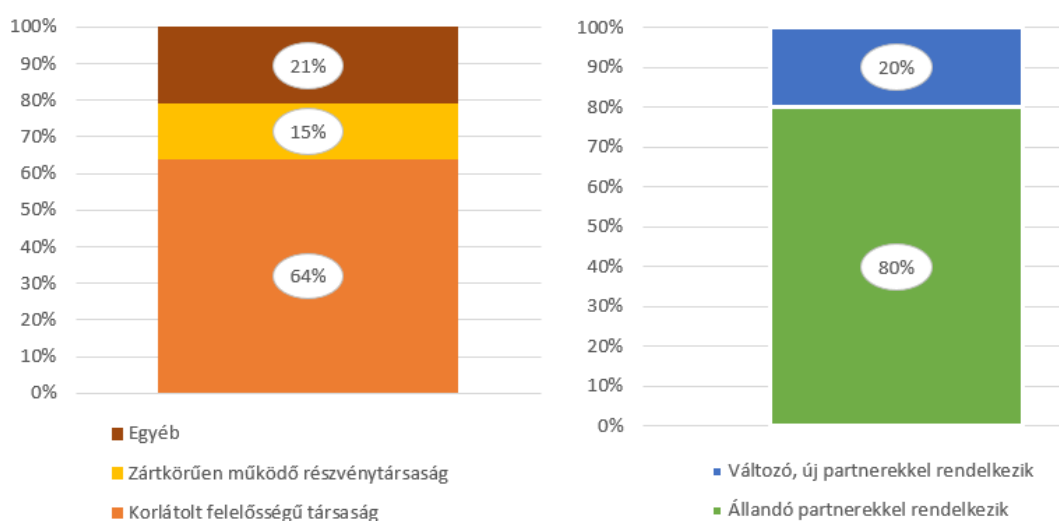
Bogáth (2017) vizsgálatai során is kiderült, hogy a controlling részleg megléte függ a vállalat méreteitől. Egy kisebb vállalat nem feltétlen rendelkezik különálló controlling részleggel, noha szüksége lenne rá. Ennek segítségével a célkitűzések meghatározása és megvalósítása hatékonyabban és eredményesebben történhet. Hazai versenyképességet vizsgáló tanulmány szerint a vállalatok sikerességét befolyásolja a controlling részleg megléte is. Ugyanakkor a legtöbb kis és középvállalat esetében a könyvelést kiszervezik, vagy ha vállalaton belül is történik, nem rendelkezik a könyvelő megfelelő controlling tudással [4].

Minél komplexebb egy vállalat, annál fontosabb szerepet játszik a controlling a hatékonyság és eredményesség érdekében. Ebből kifolyólag egyes szakirodalmak a controllereket a „tervezés koordinátoraiként” is emlegetik. A controlling a menedzsment és a kontroller együttműködésén alapul [5]. Hanyecz (2009) szerint ezen túlmenően a controller üzemgazdasági feladatokat is ellát. A tervezés és elemzés mellett begyűjti az adatokat a szervezet különböző területeiről és ezáltal feltárja a nyereség és veszélyforrásokat. Az előbbi fejlesztésére és fenntartására törekednek, míg az utóbbi megszüntetését szorgalmazzák. A controller vállalati célokat szem előtt tartva összehangoltan működik együtt a menedzsmenttel [6,7.] A controlling-folyamatok hatékonyságának aktív mérésével növekszik azok minősége, ami jobb menedzsment-döntésekhez és magasabb gazdasági eredményhez vezet. Az ezt segítő mutatószámoknak a gyakorlatban könnyen mérhetőnek kell lenni és egyértelmű, valamint jól hasznosítható mérési eredményt kell biztosítaniuk [8]. Az üzleti célok elérésének és az üzleti teljesítmény javításának fontos feltétele, hogy a döntéshozók és az érdekelt felek releváns információkkal rendelkezzenek a vállalati teljesítmény eddigi alakulásáról és a teljesítményt befolyásoló tényezőkről [9, 10]. A kiegészítő mellékletben található információk bemutatása és közzététele elősegíti a vállalkozások döntéshozatalát, hiszen egy valós és realis képet mutat az adott partnervállalkozás működéséről, amely a controlling területet is erősíti a vállalkozás működése során. A kiegészítő mellékletben, a mérleghez és eredménykimutatáshoz kapcsolódó adatokat és magyarázatokat, abban a sorrendben kell bemutatni, ahogyan azok a tételek a mérlegben és az eredménykimutatásban szerepeltek. A kiegészítő melléklet tartalmát a 200. évi C. törvény a számvitelről szabályozza, részeit pedig a következők: általános rész, specifikus rész (mérleghez és eredménykimutatáshoz kapcsolódó közzétételek), tájékoztató rész, Cash flow kimutatás [11].

2. Anyag és módszertan

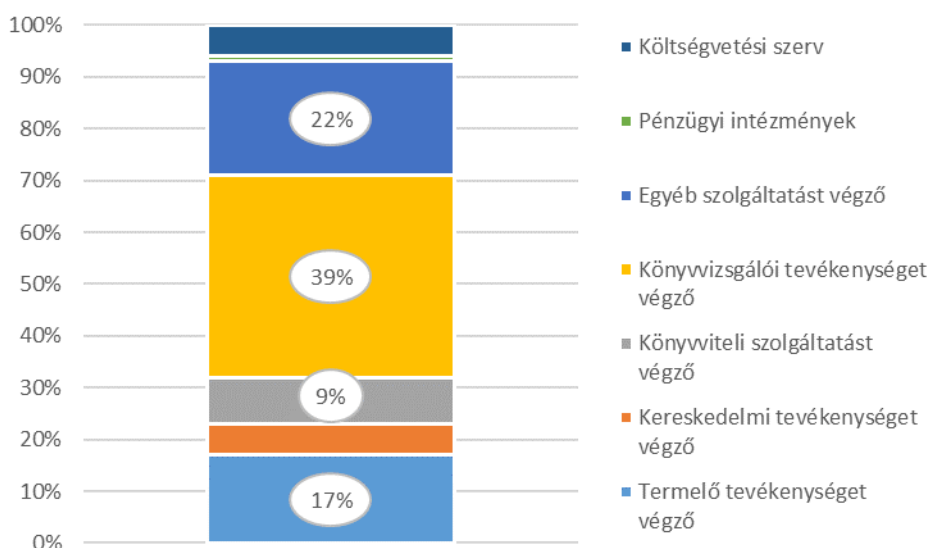
2.1. A kérdőív adatbázisának bemutatása

A kutatás alapja egy kérdőíves felmérés volt, melynek célja az, hogy felmérje a gazdasági szakemberek, illetve a vezetők körében, hogy a partnervállalkozásaik (pl. vevők, szállítók) kiegészítő mellékleteiből nyerhető információk milyen mértékben támogatják őket a mindennapi, rövidtávú vagy stratégiai döntéseik meghozatalában. A kérdőív az Evasys egyetemi rendszerben lett elkészítve, és 2020. őszén került kiküldésre kb. 1500 vállalati e-mail címre. Ezen túl a közösségi hálózaton létrehozott könyvelők csoportjában is megosztásra került a kérdőív. Az adatbázis végül 93 értékelhető kérdőívből állt a hibás kitöltések kiszűrését követően.

1. ábra. A vállalatok működési formái és partnerek szerinti megoszlása

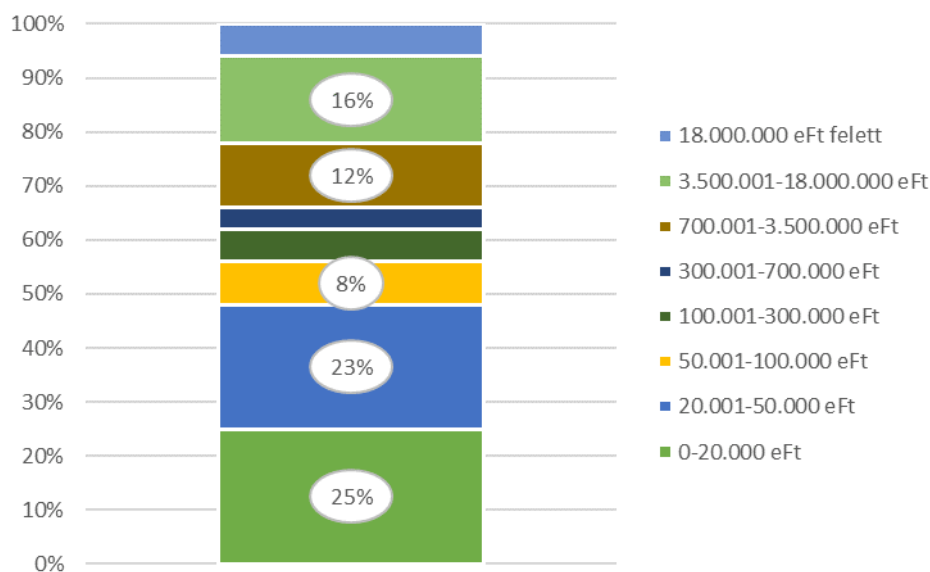
A mintában működési forma szerinti megoszlás alapján (1. ábra bal oldali oszlopdiagrammja) nem szerepelnek betéti társaságok és nyilvánosan működő részvénytársaságok. A válaszadók több, mint a fele (64%-a) korlátolt felelősségű társaságként működik, 15%-a zártkörűen működő részvénytársaságként, míg a maradék 21%-uk egyéb működési formába tartozik. Véleményem szerint érdekes megvizsgálni azt, hogy az adott vállalkozás folyamatosan változó, új partnerekkel (vevővel, szállítóval) rendelkezik vagy viszonylag állandóval. Azt gondolom, hogy azon vállalkozások, akiknek változó partnereik vannak, nagyobb igényt tartanak a partnervállalkozásaik kiegészítő mellékleteinek vizsgálatára, vagy több alkalommal vizsgálják azokat. A mintában a vállalkozások 80%-a rendelkezik fix, azaz állandó partnerekkel, míg a kisebb részükhöz (20%) változik vagy bővül a partnere. Ezt szemlélteti a 1. ábra jobb oldali oszlopdiagrammja.

2. ábra. A vállalatok tevékenység szerinti megoszlása

A 2. ábrán a tevékenységüket tekintve látható a vállalatok megoszlása. A vizsgált cégek legnagyobb aránya (48%) könyvvizsgálói vagy könyvviteli tevékenységet folytat. 17%-uk

termelő, míg 6%-uk kereskedelmi tevékenységet végez. 1%-a pénzügyi intézményhez tartozik, míg 6% valamilyen költségvetési szervhez. 22%-a a kitöltőknek pedig egyéb tevékenységkategóriához sorolja a vállalkozását.

3. ábra. A vállalatok előző évi árbevétel szerinti megoszlása

Az éves nettó árbevételük szerinti megoszlását tekintve (3. ábra) 20 millió forint alatt a vállalatok 25%-a, 20 és 50 millió forint között 23%-a, 50-100 millió forint között a 8%-a rendelkezett. A válaszadók 10%-a 100 és 700 millió forint közötti, 12%-uk 700 és 3500 millió forint közötti, míg 22%-uk 3500 millió forint feletti éves nettó árbevétellel rendelkezik. Ebből kifolyólag a beszámoló formájukat tekintve a nagy részük (56%-uk egyszerűsített éves beszámolót készít, 31%-uk pedig éves beszámolót. A többi vállalkozás (13%) beszámolója összevont (konszolidált) éves beszámoló, mikrogazdálkodói egyszerűsített éves beszámoló, egyszerűsített beszámoló vagy költségvetési beszámoló.

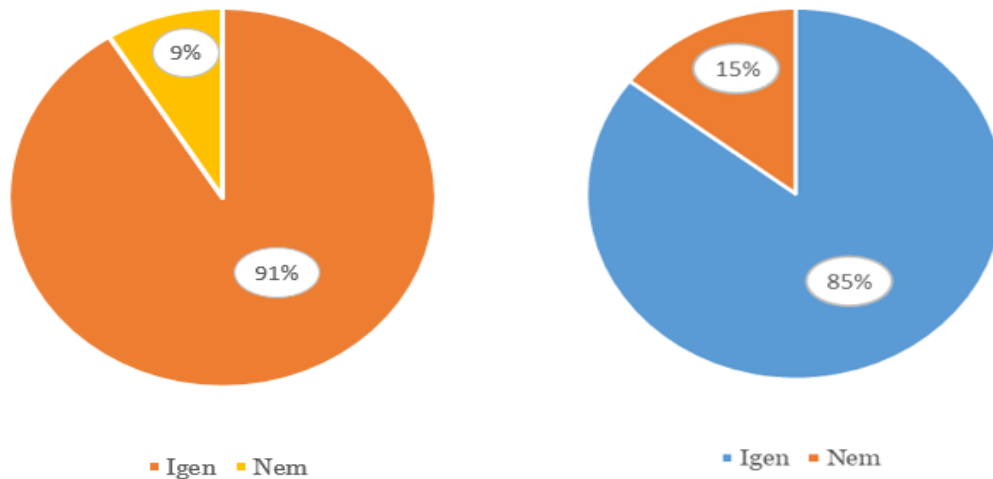
2.2.A kérdőív kiértékelésének módszertana

Módszertant tekintve a kérdőív kiértékelésére megoszlási viszonyszámokat alkalmaztam. A megoszlási viszonyszám egy adott sokaságból egy kiválasztott tartomány része. Értéke megmutatja, hogy a sokaságban milyen súllyal található az adott csoport tagjai. Ezt a viszonyszámot használjuk leggyakrabban, ha valamilyen esemény előfordulásának gyakoriságára vagyunk kíváncsiak [12].

A statisztikai elemzés alapvető feladata, hogy a változók közötti összefüggéseket feltárja, és azokat számszerűen jellemezze. A diszkrét változók vizsgálatára statisztikai próbákat használhatunk. Megkülönböztetünk paraméteres és nem-paraméteres statisztikai próbákat [13]. A nem paraméteres próbák közé tartozik a χ^2 próba, amelynek segítségével függetlenségvizsgálatot is végezhetünk. A függetlenség-vizsgálat lehetővé teszi kategorikus (nominális) változók közötti kapcsolat vizsgálatát. A próba elvégzéséhez gyakorisági (kombinációs vagy kontingencia) táblázatot használhatunk, ami a két ismerv szerinti kombinatív osztályozás eredményeként jön létre. A próba, a számértékek helyett, az egymáshoz viszonyított nagyságrendeket veszi figyelembe. A χ^2 próba alkalmazása azért népszerű, mert azon kívül, hogy diszkrét eloszlású változók vizsgálatára alkalmas eljárás, nincsen más kikötés a változók eloszlására. A próbaérték számításánál feltételezzük, hogy adataink kétváltozós gyakorisági táblázatban vannak kategóriánként számba véve. A próba nullhipotézise (H_0), hogy a két vizsgált változó független egymástól, vagyis nincsen közöttük kapcsolat, az alternatív hipotézis (H_1) pedig az előző fordítottja. A próba elvégzéséhez a Pearson-féle χ^2 próba értéke használható fel. Ha a próba eredményéül kapott P-érték kisebb, mint 0,05 (5%), akkor a

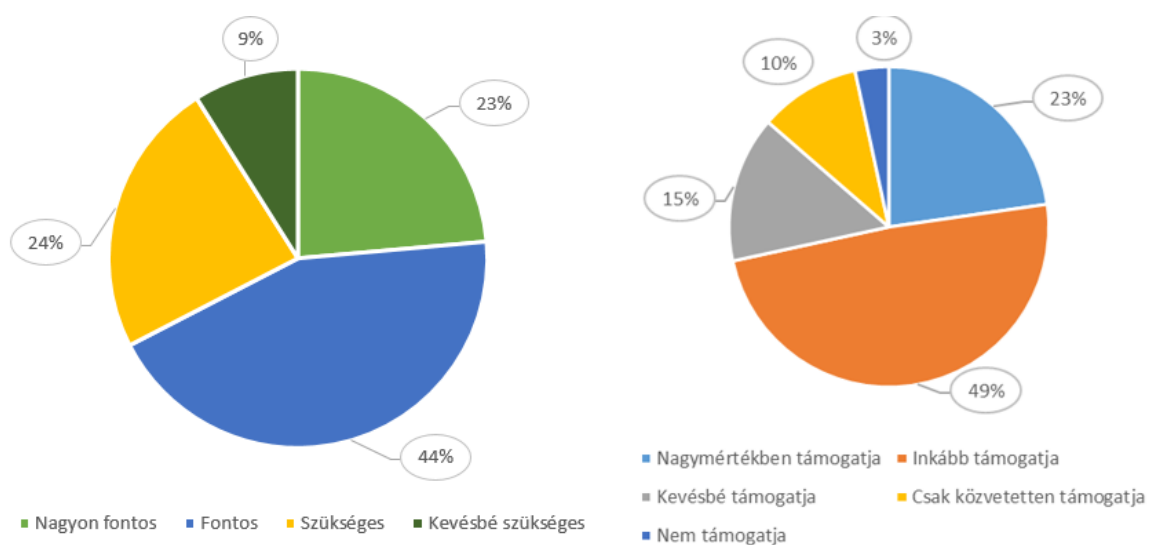
nullhipotézis elvethető, vagyis a két változó nem független egymástól, fordított esetben pedig elfogadjuk a nullhipotézist, azaz a két változó független egymástól [14].

3. A döntéstámogatáshoz kapcsolódó kérdőíves felmérés eredményei

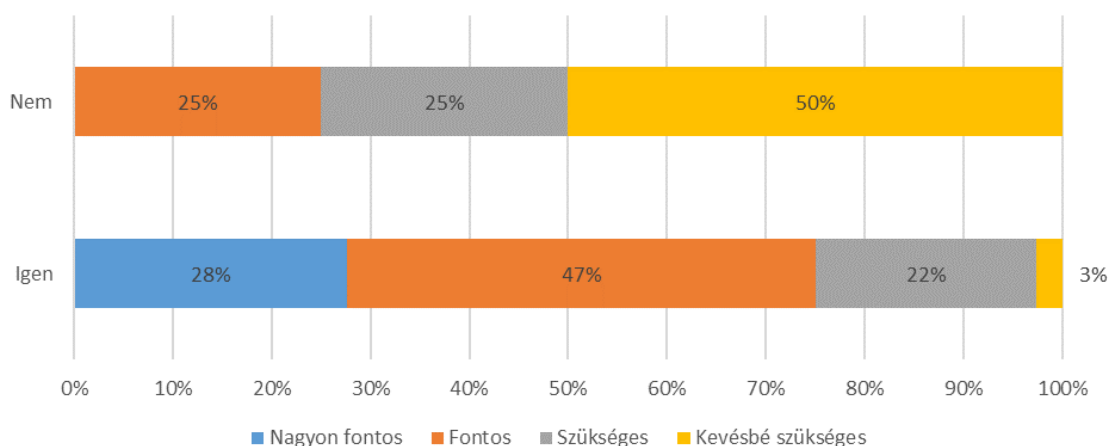
4. ábra. Döntéshozatal során a beszámolóban és a kiegészítő mellékletben foglalt adatok figyelembevételének megoszlása

A kiegészítő mellékletben szerepeltetni kell a vállalkozás vagyoni, pénzügyi és jövedelmezőségi helyzetéről szóló információkat, melyek szükségesek a megbízható és valós összkép eléréséhez. Ezáltal egyik célja az, hogy a partnervállalkozáshoz kapcsolódó döntéshozatalt elősegítse. A 4. ábra bal oldali kördiagramja alapján elmondható, hogy a majdnem minden válaszadó, azok 91%-a veszi figyelembe a partnervállalozása beszámolójába foglalt információkat. A jobb oldali kördiagramm alapján pedig elmondható, hogy a kiegészítő mellékletben foglalt információkat a válaszadó vállalkozások 85%-a veszi figyelembe a döntéseik meghozatalakor.

5. ábra. A kiegészítő mellékletben foglalt információk fontosságának és döntéstámogatás mértékének megoszlása

Az 5. ábra bal oldali kördiagrammja mutatja meg, hogy a vállalkozások a partnercégek (pl. vevők, szállítók) kiegészítő mellékleteiből származó információkat mennyire tartják fontosnak a mindennapi és rövid, vagy hosszú távú döntéseik meghozatala szempontjából. Míg a jobb oldali kördiagramm a döntéstámogatás mértékére vonatkozik, azaz, hogy milyen mértékben támogatja őket az elérhető információk a döntéshozatalban. Átlagosan a vállalkozások 23%-a tartja nagyon fontosnak, 44%-uk fontosnak, 24%-uk már csak szükségesnek, míg 9%-uk kevésbé szükségesnek ezen magyarázatokat. Egyetlen egy vállalkozás sem tartja teljesen szükségtelennek a kiegészítő mellékletet és azok által nyújtott információkat. Ezzel ellentétben a válaszadók 3%-át egyáltalán nem támogatják a kiegészítő mellékletek információi a döntéshozatalban, 10%-ukat közvetetten, 15%-ukat kevésbé támogatja. Majdnem a vállalatok felét (49%) inkább támogatja, míg kb. a negyedét (23%) pedig nagymértékben támogat a partnercégek által közzétett adatok, információk.

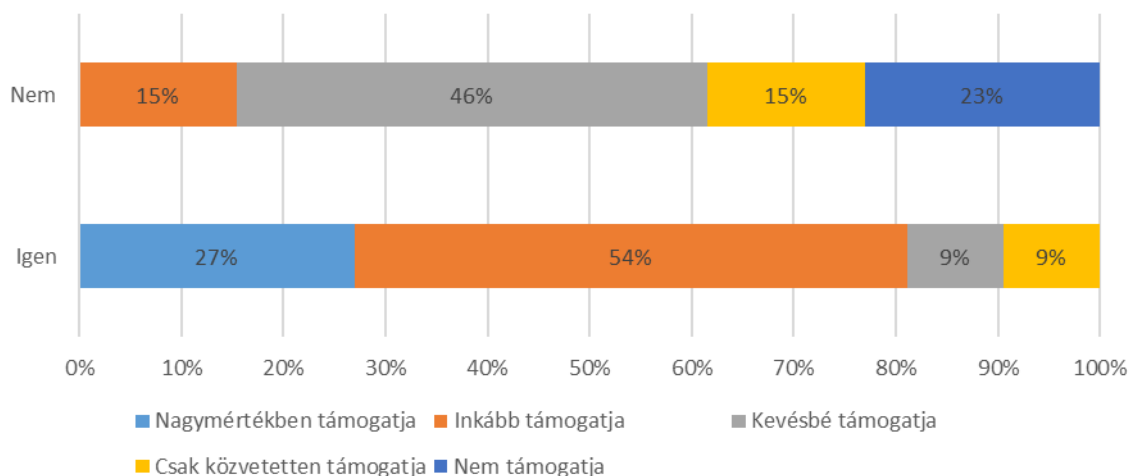

6. ábra. A kiegészítő mellékletben foglalt információk figyelembe vétele és azok fontossága közötti összefüggés

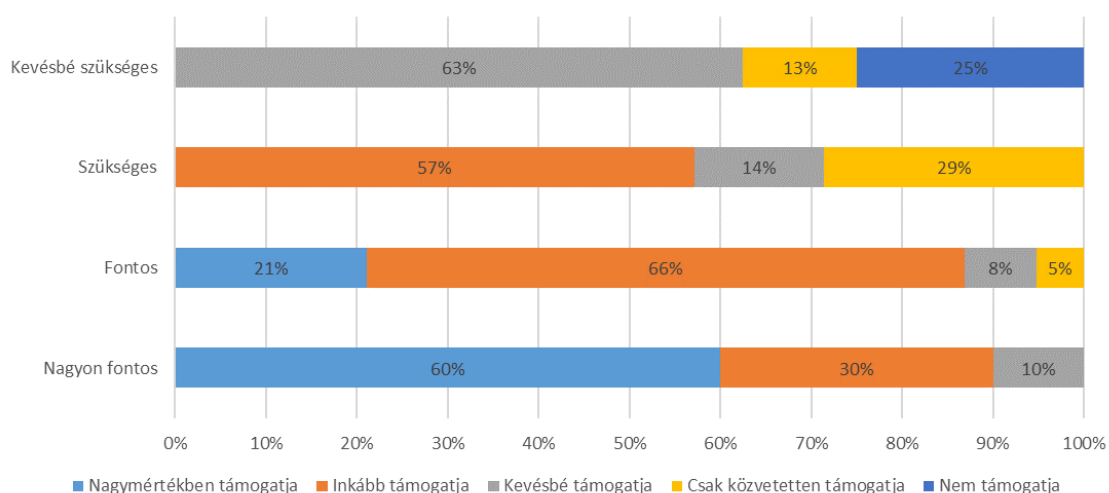
A 6. ábrán két feltett kérdésre adott válasz került összekapcsolásra. Az egyik a kiegészítő mellékletben foglalt információk figyelembe vétele, míg a másik a kiegészítő mellékletben található információk fontossága volt. Jól látható, hogy azon vállalkozások, akik figyelembe veszik a partnervállalkozásaik kiegészítő mellékleteit a döntéseik meghozatalakor, azok többnyire fontosnak is tartják azokat. Ezen vállalkozások 28%-a nagyon fontosnak, 47%-a fontosnak, 22% szükségesnek, míg 3% pedig kevésbé szükségesnek ítélte meg. Ezzel ellentétben azon vállalkozások, akik nem veszik figyelembe a plusz információkat a különféle döntéshozatalban már inkább kevésbé szükségesnek ítélik meg azokat (50%), 25%-25%-uk pedig szükségesnek és fontosnak tartja azokat. Emellett a függetlenségvizsgálat elvégzésére a χ^2 próbát használtam. A P értéke 0,0000013, azaz magyarázható a kiegészítő mellékletben szereplő információk fontossága közötti különbség a kiegészítő mellékletben szereplő adatok figyelembevételével, a nullhipotézis elvethető, a két változó nem független egymástól, kapcsolat van közöttük. Azaz akik figyelembe veszik az információkat inkább fontosnak tartják, míg akik nem, azok kevésbé szükségesnek.

A 7. ábrán látható sávdiaagrammok szintén két kérdést ötvöztek, az egyik a kiegészítő melléklet információinak figyelembevétele, a másik pedig az információk döntéstámogató mértéke volt. Egyértelműen elmondható, hogy azon válaszadók, akik figyelembe veszik a döntéshozatalkor a partnervállalkozásaik kiegészítő mellékleteiben szereplő információit, azok 54%-át inkább támogatják, míg azon vállalkozások, akik nem veszik figyelembe már csak kevésbé támogatják a döntéshozatalban. Nagymértékben támogatja a kiegészítő mellékletet használó vállalkozások 27%-át, 54%-át inkább 9-9%-át kevésbé és közvetetten támogatja. Azon vállalkozások, akik nem veszik figyelembe a kiegészítő mellékletek magyarázatait, 15%-ukat támogatja inkább, 46%-ukat kevésbé, 15%-ukat közvetetten, míg 23%-ukat egyáltalán nem is támogatja. A χ^2 próba P értéke 0.00000063, azaz elmondható ez alapján is, hogy azon

vállalkozások, akik figyelembe veszik a döntéshozatal során a kiegészítő melléklet információt, azokat inkább, míg akik nem, azokat kevésbé támogatják az információk.

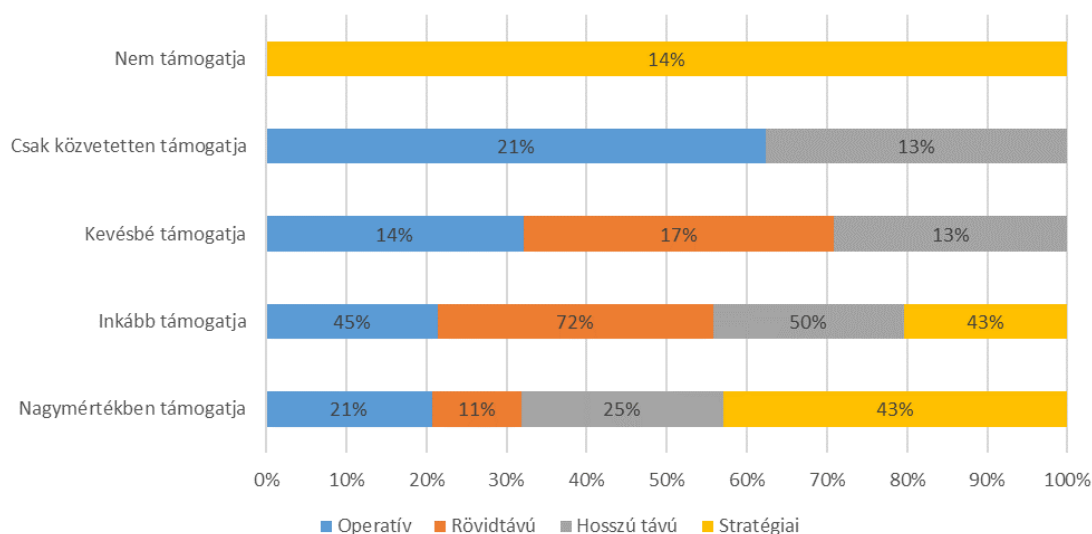
7. ábra. A kiegészítő mellékletben foglalt információk figyelembe vétele és döntéstámogató mértéke közötti összefüggés

8. ábra. A kiegészítő mellékletben foglalt információk fontossága és azok döntéstámogató mértéke közötti összefüggés

A 8. ábrán lévő sávdiaagrammok mutatják az információk fontossága és azok döntéstámogató mértéke közötti összefüggést. Összességében azon vállalkozások, akik nagyon fontosnak vagy fontosnak tartják a kiegészítő melléklet információit, azok döntéseinek meghozatalát nagymértékben és inkább támogatják. Míg azon vállalkozások, akik szükségesnek ítélik meg az információkat, inkább támogatja, akik pedig kevésbé szükségesnek tartják, azokat már csak kevésbé támogatja a plusz információ a döntéshozatalban. Azok a vállalkozásokról, akik nagyon fontosnak tartják az információkat elmondható, hogy 60%-ukat nagymértékben, 30%-ukat inkább, míg 10%-ukat kevésbé támogatja. Azon vállalkozásokat, akik fontosnak ítélték meg a kiegészítő mellékletet, 21%-át nagymértékben, 66%-át inkább, 8%-át kevésbé, míg 5%-át közvetetten támogat. Akik szükségesnek tartják a szöveges magyarázatokat 57%-ban inkább, 14%-ban kevésbé és 29%-ban közvetetten támogat. Végül azon vállalkozások, akik szerint kevésbé szükségesen a partnervállalkozásaik kiegészítő mellékleteiben szereplő adatokkal rendelkezni 63%-ban kevésbé, 13%-ban közvetetten, 25%-ban pedig egyáltalán nem támogatja a döntéshozatalt. A χ^2 próba P értéke 0.0000000037, azaz van kapcsolat a két változó között ebben az esetben is. Elmondható, hogy azon

vállalkozások, akik fontosnak tartják a magyarázatokat, azokat inkább támogatja, míg akik kevésbé szükségesnek, azokat már csak kevésbé.

9. ábra. A kiegészítő mellékletben foglalt információk döntéstámogató mértéke és a döntések típusa közötti összefüggés

A 9. ábrán lévő sávdiaagrammok a kiegészítő mellékletben foglalt információk döntéstámogató mértéke és a döntések típusa közötti összefüggései láthatók. Az operatív döntéshozatal 21%-át nagymértékben, 45%-át inkább, 14%-át kevésbé, míg 21%-át csak közvetetten támogatják a kiegészítő melléklet információi. A rövidtávú döntések 11%-ban nagymértékben, 72%-ban inkább, míg 17%-ban kevésbé támogatja. A hosszútávú döntések meghozatalát 25%-ban nagymértékben, 50%-ban inkább, 13-13%-ban kevésbé és közvetetten támogat. Végül a stratégiai tervezésben és döntéshozatalban a kiegészítő mellékletben szereplő információk, adatok 43-43%-ban nagymértékben és inkább támogatja, 14%-ban pedig nem támogatja a vizsgált vállalkozásokat. Végül a χ^2 próba P értéke 0.10582, azaz ha az 5%-os szignifikancia szintet engedjük meg, akkor nincsen összefüggés a két változó között. Viszont szignifikáns különbség a 10%-os szinten már jelen van.

Következtetések

A vállalati döntéshozatalhoz elengedhetetlen, hogy a vállalkozás rendelkezzen a megfelelő információkkal, és azt időben képes legyen szervezeti tudássá konvertálni. Ezt a célt szolgálja és segíti elő a partnervállalkozások kiegészítő mellékletei is, hiszen ez mutatja be a megbízható és valós összképet azok vagyoni, pénzügyi és jövedelmezőségi helyzetéről.

A kérdőíves felmérés eredményeiből egyértelműen kiderül, hogy a vizsgált vállalkozások figyelembe veszik a döntéseik meghozatalakor a kiegészítő melléklet adatait, információit, magyarázatait, jellemzően fontosnak tartják őket, valamint a döntések meghozatalát támogatják. Viszont korábbi kutatásokból elmondható az is, hogy a Magyarországon közzétett kiegészítő mellékletek nem minden esetben érik el a céljaikat és nem felelnek meg a törvényi előírásoknak. További kutatási irányként szolgál az, hogy mi az oka ennek a kettősségnek. Vajon többnyire miért nem teszik közzé a szükséges információkat a vállalkozások abban az esetben, ha véleményük szerint megkönnyítené őket a mindennapi és rövidtávú döntéshozatalban.

Köszönetnyilvánítás

Innovációs és Technológiai Minisztérium ÚNKP-20-3 kódszámú Új Nemzeti Kiválósági Programjának a Nemzeti, Kutatási, Fejlesztési és Innovációs alaphól finanszírozott szakmai

támogatásával készült.”

Irodalomjegyzék

- [1.] Maczó K.–Horváth E. (2001): Controlling a gyakorlatban. Verlag Dashöfer Szakkiaadó Kft., Budapest, 843 p.
- [2.] Fenyves V. (2019): Controllerekkel szembeni munkaerőpiaci elvárások vizsgálata, CONTROLLER INFO VII : 4 pp. 33-40
- [3.] Gabriela V. (2013): Financial controlling in non-profit organizations. The case of Slovak Republic. Risk governance & control: financial markets & institutions. 3. évf. 2. sz. pp. 49-57
- [4.] Bogáth Á. (2017): Kkv controlling, pp. 70-81. In: Vállalkozásfejlesztés a XXI. században (Szerk. Csiszárík-Kocsir Á.). Óbudai Egyetem, Budapest, 833 p. ISBN 978-963-449-028-9
- [5.] Fenyves V. & Tarnóczy T. (2019): Examination of the expectations of controllers on the labour market, CORPORATE OWNERSHIP AND CONTROL 17 : 1 pp. 60-70.
- [6.] Hanyecz L. (2009): Controlling és üzleti tervezés. SALDO Pénzügyi Tanácsadó és Informatikai Zrt., Budapest, 263 p. ISBN 978-963-638-321-3
- [7.] Hanyecz L. (2011): Modern vezetői controlling. Gazdálkodás – Menedzsment. SALDO Pénzügyi Tanácsadó és Informatikai Zrt., Budapest, 351 p. ISBN 978-963-638-379-4
- [8.] Gleich R. (2013): Der Controlling-Berater Band 25 Controllingprozesse optimieren. Freiburg: Haufe Lexware, pp. 97–114
- [9.] Böcskei E., Dékán Tamásné Orbán I., Bács Z. & Fenyves V. (2017): Az IFRS beszámolóban rejlő sajátosságok controlling szemléletű vizsgálata – döntéstámogató vezetői számvitel előtérbe kerülése a pénzügyi számvitel szabályozásán keresztül, CONTROLLER INFO V : 4 pp. 2-8.
- [10.] Lakatos V. (2020): Controlling decision-making tools for small and medium-sized enterprises, Annals of the University of Oradea Economic 2nd Issue pp. 192-203.
- [11.] Andor Á. (2013): Kisokos a mikrogazdálkodói beszámolóról.; <https://ado.hu/rovatok/szamvitel/kisokos-a-mikrogazdalkodoi-beszamolorol>
- [12.] Domokos E. & Vincze-Csom V. (2012): Adatok gyűjtésének és értékelésének módszerei, Pannon Egyetem, https://regi.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop412A/2010-0012_adatok_gyujtese/ch03so2.html
- [13.] Lumley, T. (2010): Complex Surveys. A Guide to Analysis Using R. John Wiley & Sons, Inc.
- [14.] Hunyadi, L. – Mundruczó, Gy. - Vita, L. (2001): Statisztika. AULA Kiadó, Budapest. 884 p.